

การจัดการเศรษฐกิจสีน้ำเงินโดยการมีส่วนร่วมของประมงพื้นบ้าน
บ้านปากน้ำท่าม่วง ตำบลวัง อำเภอกำแพง จังหวัดสุราษฎร์ธานี*
BLUE ECONOMY MANAGEMENT BY PARTICIPATION OF ARTISANAL
FISHERIES IN BAN PAK NAM THA MUANG VILLAGE,
WANG SUB-DISTRICT, THA CHANA DISTRICT,
SURATTHANI PROVINCE

ปิยนุช พรหมจันทร์

Piyanuch Promjun

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Suratthani Rajabhat University, Thailand

E-mail: piyanuch2516@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทชุมชนบ้านปากน้ำท่าม่วง ตำบลวัง อำเภอกำแพง จังหวัดสุราษฎร์ธานี และ 2) การจัดการเศรษฐกิจสีน้ำเงินโดยการมีส่วนร่วมของประมงพื้นบ้านบ้านปากน้ำท่าม่วง ตำบลวัง อำเภอกำแพง จังหวัดสุราษฎร์ธานี วิจัยเชิงคุณภาพวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่ม โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เป็นประชาชนที่เกี่ยวข้องโดยตรงและมีบทบาทสำคัญกับประมงพื้นบ้านและชายฝั่ง แบ่งเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) ประมงพื้นบ้าน 2) ประชาชน 3) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง 4) องค์กรพัฒนาเอกชน และ 5) ภาคธุรกิจเอกชน จำนวน 15 คน วิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสรุปเป็นภาพรวม ผลการวิจัยพบว่า 1. ศึกษาบริบทชุมชนบ้านปากน้ำท่าม่วง ได้แก่ ด้านสังคม มีการพึ่งพาและใช้ทรัพยากรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีความเอื้ออาทรและมีความผูกพัน “ระบบเครือญาติ” ด้านทรัพยากร มีการฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และด้านเศรษฐกิจ การแปรรูปผลผลิตสัตว์น้ำเพื่อเพิ่มมูลค่า และสร้างรายได้บนฐานของทรัพยากรอย่างเหมาะสม สมดุล และยั่งยืน และ 2. การจัดการเศรษฐกิจสีน้ำเงินโดยการมีส่วนร่วมของประมงพื้นบ้านบ้านปากน้ำท่าม่วง ได้แก่ ด้านสังคม การรวมตัวเป็นกลุ่มประมงท้องถิ่นและกลุ่มองค์กรชุมชนชายฝั่งเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ด้านความมั่นคงของทรัพยากร จัดทำบ้านปลา ธนาคารปู เขตอนุรักษ์สัตว์น้ำวัยอ่อน การปล่อยพันธุ์ปลาและปู และ

* Received 14 May 2021; Revised 22 July 2021; Accepted 11 August 2021

ด้านเศรษฐกิจ การทำการประมง การจับสัตว์น้ำ การแปรรูปและการจำหน่ายสัตว์น้ำ และการท่องเที่ยว โดยนำแนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินมาปรับใช้ในการจัดการทรัพยากรประมงและทรัพยากรชายฝั่งทั้ง 3 ด้านอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: การจัดการ, เศรษฐกิจสีน้ำเงิน, การมีส่วนร่วม, ประมงพื้นบ้าน

Abstract

The objectives of the research article were: 1) study about context in Ban Pak Nam Tha Muang village, Wang Sub-district, Tha Chana district, Surat Thani province and 2) the blue economy management participation of artisanal fisheries in Ban Pak Nam Tha Muang village, Wang Sub-district, Tha Chana district, Surat Thani province. This research was quantitative document data analysis. The data was collected by in-depth interview and group discussion of specific sampling group who was directly participates and important role about artisanal and coastal fisheries that were divided into 5 groups such as 1) artisanal fisheries, 2) people, 3) relate government organization, 4) Non Government Organization, and 5) private business sector, total number 15 people and then bring about to content analysis and overview summarize. It was found that 1. To study context in Ban Pak Nam Tha Muang village about in the social aspect, there is a dependency and use of resources from the past to the present, there was generosity and relationship "System of Relative". In terms of resources, marine and coastal resources are restored, and in the part of economic was focus on processing of aquatic products to add value and the generate income based on resources appropriately, balanced and sustainable. 2. The blue economy management participation of artisanal fisheries in Ban Pak Nam Tha Muang village such as in the social aspect, grouping of artisanal fisheries and coastal community organizations for contribute to sustainable resource management. On one hand, the resource security, they was making a fish house, crab banking, youth marine conservation area, releasing of fish and crabs, and on the other hand about economic, fishery, processing and distribution of aquatic animals and last once, tourism by applying the concept of blue economy to fishery resource management and systematic coastal resources in all three aspect.

Keywords: Management, Blue Economy, Participation, Artisanal Fisheries

บทนำ

สภาพภูมิศาสตร์ของประเทศไทยมีอาณาเขตพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 530,000 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นอาณาเขตทางทะเลประมาณ 320,000 ตารางกิโลเมตรหรือคิดเป็นร้อยละ 60 ของจำนวนพื้นที่ทั้งหมด มีจังหวัดที่ติดชายฝั่งทะเลทั้งสิ้น 23 จังหวัด โดยส่วนมากเป็นจังหวัดที่อยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทยที่มีอาณาเขตทางทะเลล้อมรอบทั้งด้านฝั่งทิศตะวันออกติดอ่าวไทยซึ่งชายฝั่งมีความยาวประมาณ 1,972 กิโลเมตร และฝั่งทิศตะวันตกติดทะเลอันดามันซึ่งชายฝั่งมีความยาวประมาณ 1,037 กิโลเมตร (ดวงพร อุไรวรรณ, 2561) ซึ่งกองทัพเรือได้มีการประเมินยุทธศาสตร์ใน 10 ปีต่อจากนี้ พบว่า ผลประโยชน์ทางท้องทะเลของประเทศไทยจะมีไม่ต่ำกว่า 17.9 ล้านล้านบาทต่อปี โดยมีการขนส่งทางท้องทะเลเป็นหลักและยังมีเส้นทางเดินเรือที่สำคัญทั้งสองฝั่งทะเล และยังมีทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลอีกมากที่รอการสำรวจ การพัฒนา และนำมาใช้ในอนาคต (สารัตน์ เกื่อนสุวรรณ และณัฐพัชร อัครกิตติทัศน์, 2559)ที่ผ่านมามีประเทศไทยได้เห็นถึงความสำคัญของผลประโยชน์ทางท้องทะเลไม่ครอบคลุมทุกด้านและการมุ่งแสวงหาผลประโยชน์โดยไม่คำนึงถึงความเสี่ยงหรือทำลายสภาพแวดล้อมโดยไม่คำนึงถึงความยั่งยืนของทรัพยากร รวมถึงการอนุรักษ์ การฟื้นฟู หรือการพัฒนาให้เกิดประโยชน์และมูลค่า ซึ่งทรัพยากรทางท้องทะเลได้สร้างมูลค่าอย่างมหาศาล รัฐบาลหรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์แห่งชาติทางท้องทะเลควรเปิดโอกาสให้หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายเพื่อการพัฒนา ปกป้อง และรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความยั่งยืน (สุเทพ สิงห์หาพะ, 2560)

ภาครัฐได้กำหนดแผนงานที่มีความชัดเจนและสามารถปฏิบัติได้จริงเพื่อรักษาทรัพยากร ธรรมชาติให้ยั่งยืนและสร้างรายได้ให้แก่ประเทศชาติอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ นำแนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินมาบูรณาการเพื่อการจัดความสมดุลระหว่างมิติด้านการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจกับมิติความยั่งยืนของทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง โดยเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีกรอบแนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินคือ กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมริมชายฝั่งและในทะเล (ธนิต โสรัตน์, 2560) ดังนั้นเศรษฐกิจสีน้ำเงิน (Blue Economy) หมายถึง แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนฐานของทรัพยากรทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน (คณะอนุกรรมการจัดการความรู้เพื่อผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล, 2564)โดยให้ท้องถิ่นและชุมชนมุ่งเน้นการจัดการและเพิ่มผลผลิตที่มีความสอดคล้องกับภูมิสังคมของพื้นที่ ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือทำลายทรัพยากรทางธรรมชาติสร้างระบบเศรษฐกิจใหม่และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และสร้างทุนทางสังคมส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนแท้จริง เนื่องจากเศรษฐกิจสีน้ำเงินมุ่งสร้างความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจบนพื้นฐานของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างเหมาะสม สมดุล และมีความยั่งยืน (ปุ่นพริกา เรืองฤทธิ์, 2564)นอกจากนี้ ยังเป็นการส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนและ

ชุมชนในการจัดการ ดูแลทรัพยากร รักษาสภาพแวดล้อมในพื้นที่ตนเอง และพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการปัญหามลพิษ รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางทะเลและชายฝั่งอย่างเคร่งครัด เพื่อบรรลุเป้าหมายเศรษฐกิจสีน้ำเงิน (คณะกรรมการจัดการความรู้เพื่อผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล, 2564) ดังนั้น เศรษฐกิจสีน้ำเงินจึงเป็นการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรประมง ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ เช่น การประมง การท่องเที่ยว อุตสาหกรรมทำเรือ (นิรมล สุธรรมกิจ และอนิณ อรุณเรืองสวัสดิ์, 2561)

ชุมชนประมงพื้นบ้านบ้านปากน้ำท่าม่วง ตำบลวัง อำเภอกำแพง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นชุมชนที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงและทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งโดยตรง ทั้งในมิติทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และเป็นแหล่งความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนและชุมชน เนื่องด้วยสภาพบริบทที่มีความสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเล มีการนำทรัพยากรไปใช้ประโยชน์มหาศาลและเกิดข้อขัดข้องของการใช้พื้นที่ทางทะเล ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากข้อมูลดังกล่าวทำให้หน่วยงานภาครัฐและผู้ที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องปฏิรูปและหาแนวทางจัดการทรัพยากรทางท้องทะเล เพื่อรักษาความสมดุลและให้เกิดความสมบูรณ์อย่างยั่งยืน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญและสนใจที่จะศึกษาเรื่องการจัดการเศรษฐกิจสีน้ำเงินโดยการมีส่วนร่วมของประมงพื้นบ้านบ้านปากน้ำท่าม่วง ตำบลวัง อำเภอกำแพง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยการนำแนวคิดการจัดการเศรษฐกิจสีน้ำเงินมาประยุกต์ใช้ และกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการจัดการร่วม เพื่อให้ฐานทรัพยากรเกิดความยั่งยืนและสมดุลในทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม และเสนอแนวทางการจัดการเศรษฐกิจสีน้ำเงินของประมงพื้นบ้านกำหนดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปบูรณาการประยุกต์ใช้สร้างความยั่งยืนให้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางท้องทะเลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนบ้านปากน้ำท่าม่วง ตำบลวัง อำเภอกำแพง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อการจัดการเศรษฐกิจสีน้ำเงินโดยการมีส่วนร่วมของประมงพื้นบ้านบ้านปากน้ำท่าม่วง ตำบลวัง อำเภอกำแพง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ด้านขอบเขต

1.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) ซึ่งเป็นตัวแทนประชาชนที่เกี่ยวข้องโดยตรงและมีบทบาทสำคัญกับประมงพื้นบ้านและชายฝั่ง จำนวน 15 คน แบ่งเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่

1.1.1 ประมงพื้นบ้านที่อาศัยในพื้นที่บ้านปากน้ำท่าม่วง และมีประสบการณ์ทำการประมงอย่างน้อย 10 ปี ประกอบด้วย ประธานและสมาชิก จำนวน 4 คน

1.1.2 ประชาชนในพื้นที่บ้านปากน้ำท่าม่วงที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงและมีบทบาทในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนและประชาชน จำนวน 4 คน

1.1.3 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งประกอบด้วย สำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 4 สุราษฎร์ธานี ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนที่ 14 (ท่าฉาง) ประมงอำเภอ และองค์การบริหารส่วนตำบลวัง จำนวน 4 คน

1.1.4 องค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานส่งเสริมประมงพื้นบ้านในพื้นที่บ้านปากน้ำท่าม่วง ประกอบด้วย มูลนิธิป่า-ทะเลเพื่อชีวิต จำนวน 1 คน

1.1.5 ภาครัฐกิจเอกชนเกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งประกอบด้วย สำนักความยั่งยืนเครือเจริญโภคภัณฑ์ จำนวน 2 คน โดยเกณฑ์การคัดเลือกเป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับชุมชนบ้านปากน้ำท่าม่วง และเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกลุ่มประมงพื้นบ้าน รวมถึงเป็นผู้ให้การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกลุ่มประมงพื้นบ้าน มาอย่างต่อเนื่อง โดยมีระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 8 ปี

1.2 ด้านเนื้อหา ได้แก่ ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเศรษฐกิจสีน้ำเงิน การมีส่วนร่วมของชุมชน การทำประมงพื้นบ้าน และบริบทชุมชนบ้านปากน้ำท่าม่วง

2. ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ซึ่งให้ผู้เชี่ยวชาญด้านประมงพื้นบ้าน ประมงชายฝั่ง ด้านภาษา และการวิจัย จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหา แล้วนำไปหาค่าความเที่ยงตรงโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ได้เท่ากับ 0.67 – 1.00 (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) นำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คนเพื่อหาค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach, L. J., 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.85 และจัดทำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างฉบับสมบูรณ์ แบ่งเป็น 2 ตอน คือ 1) ข้อมูลพื้นฐาน และ 2) บริบทชุมชนบ้านปากน้ำท่าม่วง เพื่อนำมาวิเคราะห์โดยสนทนากลุ่มนำไปสู่การจัดการเศรษฐกิจสีน้ำเงินโดยการมีส่วนร่วมของประมงพื้นบ้านบ้านปากน้ำท่าม่วง

3. ด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน ระยะที่ 2 บริบทชุมชนบ้านปากน้ำท่าม่วง ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก และระยะที่ 3 การจัดการเศรษฐกิจสีน้ำเงินโดยการมีส่วนร่วมของประมงพื้นบ้านบ้านปากน้ำท่าม่วง ใช้การสนทนากลุ่ม

4. ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และเทคนิคการวิเคราะห์ถดถอยด้วยการลดทอนข้อมูลแบบตีความสร้างข้อสรุปจัดหมวดหมู่และสรุปประเด็น

ผลการวิจัย

การศึกษาบริบทชุมชนบ้านปากน้ำท่าม่วง ตำบลวัง อำเภอนาทม จังหวัดสราษณ์บุรี พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรงและมีบทบาทสำคัญกับประมงพื้นบ้าน และชายฝั่ง เป็นประมงพื้นบ้านที่มีประสบการณ์ทำการประมงอย่างน้อย 10 ปี และให้การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกลุ่มประมงพื้นบ้านอย่างต่อเนื่องมีระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 8 ปี โดยบริบทชุมชนแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. ด้านสังคม พบว่า มีทรัพยากรประมงทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่อุดมสมบูรณ์มาก พื้นที่ในพื้นที่ทำประมงเพื่อการยังชีพ ได้ผลผลิตสัตว์น้ำกุ้ง ปู ปลา แต่ละครั้งก็นำไปแลกเปลี่ยนกับพื้นที่ใกล้เคียงเป็นวิถีชุมชนชายฝั่งทะเล มีการพึ่งพาและใช้ทรัพยากรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีความเอื้ออาทรและมีความผูกพัน “ระบบเครือญาติ” เครื่องมือประมงที่ใช้กันในพื้นที่ จะเป็นเครื่องมือประมงอย่างง่าย ๆ ประดิษฐ์ขึ้นจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น สวิง โป๊ะ ลอบปลา และเป็นเครื่องมือดักจับสัตว์น้ำ ใช้ทำการประมงในพื้นที่ริมฝั่ง ประกอบด้วย อวนปลา การทอดแหปลา และตกปลา ซึ่งสอดคล้องกับประมงพื้นบ้านคนที่ 1, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2564 ที่ว่า “โดยพื้นที่ปากน้ำท่าม่วงนั้นอยู่ติดปากน้ำคลองท่าชนะ เมื่อก่อนนั้นเป็นหมู่บ้านที่เป็นทางผ่านเข้าสู่ตัวเมืองโบราณแห่งหนึ่ง ต่อมาได้มีการค้าขายสินค้าและมีการเดินทางสัญจรโดยทางเรือมากขึ้น ชุมชนอยู่ติดทะเลและในบริเวณพื้นที่จะมีคลองใหญ่มีลักษณะเป็นปากน้ำที่ไหลสู่ทะเล ชาวบ้านส่วนใหญ่เลยประกอบอาชีพประมงในการดำรงชีวิต” (ประมงพื้นบ้านคนที่ 1, 2564)

2. ด้านทรัพยากร พบว่า ทรัพยากรหลักที่สำคัญของบ้านปากน้ำท่าม่วง ได้แก่ หาดทราย สัตว์น้ำชายฝั่ง หญ้าทะเล ดอนหอย เป็นแหล่งอาหารแหล่งประมง รวมถึงหาดทรายยังเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจนำมาซึ่งรายได้ ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของคนในชุมชน และบ้านปากน้ำท่าม่วงยังมีดอนหอยที่เป็นเขื่อนธรรมชาติที่ช่วยลดความรุนแรงของกระแสน้ำก่อนซัดเข้าสู่ฝั่งแล้ว ยังถือว่าเป็นระบบนิเวศหนึ่งที่มีความสำคัญกับท้องทะเล เนื่องจากบริเวณดอนหอยเป็นที่อยู่อาศัยของหอยชนิดต่าง ๆ และเป็นที่อยู่ที่หลบภัยและที่ขยายพันธุ์ของสัตว์น้ำชนิดอื่น ๆ อีกด้วย ได้แก่ หอยขาว หอยไฟไหม้ หอยแครง หอยเสียบ หอยราก หอยสับเค็ด และหอยลาย และเป็นพื้นที่อนุรักษ์ดอนหอยประมาณ 500 ไร่ นอกจากนั้น ยังมีกิจกรรมด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรประมงทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับเจ้าหน้าที่ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนที่ 14 (ท่าฉาง), สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2564 ที่ว่า “ชุมชนบ้านปากน้ำท่าม่วงมีกิจกรรมด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรประมงทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เช่น การทำบ้านปลา ธนาคารปู การเก็บขยะชายหาดปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ มาอย่างต่อเนื่อง หากเราจัดการทะเลยั่งยืนได้ ทรัพยากรในชุมชนจะมีความยั่งยืน มั่นคง เช่นกัน” (เจ้าหน้าที่ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนที่ 14 (ท่าฉาง), 2564)

3. ด้านเศรษฐกิจ พบว่า มีการจัดการทรัพยากรออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนแรกเป็นการบริโภคในครัวเรือน และส่วนที่สองเป็นการจำหน่ายโดยตรงให้กับผู้บริโภคและจำหน่ายให้ผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าประมงภายในหมู่บ้าน นอกจากนี้ สัตว์น้ำที่ไม่ได้ขนาด หรือไม่เป็นที่ต้องการของตลาด ชาวบ้านจะนำมารูปผลผลิตสัตว์น้ำเพื่อเพิ่มมูลค่า เช่น การทำกะปิ การทำปลาเค็ม และปลาแห้ง โดยสตรีประมง และสร้างรายได้บนฐานของทรัพยากรอย่างเหมาะสม สมดุล ซึ่งสอดคล้องกับประมงพื้นบ้านคนที่ 2, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2564 ที่ว่า “การจัดการเศรษฐกิจของประมงพื้นบ้านบ้านปากน้ำท่าม่วงมีการจับสัตว์น้ำขาย การแปรรูปสัตว์น้ำเพื่อเพิ่มมูลค่า และการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทรัพยากรประมง ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง” (ประมงพื้นบ้านคนที่ 2, 2564)

การจัดการเศรษฐกิจสีน้ำเงินโดยการมีส่วนร่วมของประมงพื้นบ้านบ้านปากน้ำท่าม่วง ตำบลวัง อำเภอกำแพง จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ชุมชนได้มีการจัดการทรัพยากรประมง ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 เนื่องจากเรือประมงพาณิชย์นำอวนลาก อวนรุน มาใช้เป็นเครื่องมือหาสัตว์น้ำ ทำให้ทรัพยากรประมงเกิดการเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว จนกระทั่งประมงพื้นบ้านได้รวมกลุ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรจนถึงปัจจุบัน ประมงพื้นบ้านทำกิจกรรมเป็นรูปธรรมมากขึ้นในการฟื้นฟูทรัพยากรประมงและการจัดการเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ เพื่อเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อนของชุมชน และมีภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้น ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 พัฒนาการการจัดการทรัพยากรประมงทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งบ้านปากน้ำท่าม่วง

ช่วงเวลา	สถานการณ์ที่สำคัญ
2550-2552	- ทรัพยากรประมงบ้านปากน้ำท่าม่วง กุ้ง หอย ปู ปลาสดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว เกิดจากเรือประมงพาณิชย์ใช้เครื่องมือผิดกฎหมาย เช่น อวนลาก อวนรุน - องค์การบริหารส่วนตำบลวังสนับสนุนงบประมาณจัดตั้งธนาคารปูม้า
2558 - 2559	- กลุ่มนายทุนเข้ามาคราดหอยในพื้นที่หาดท่าม่วง - แคนนำประมงพื้นบ้านและสมาชิกในชุมชนบ้านปากน้ำท่าม่วงมีการประชุมประชาคมหมู่บ้านเพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรประมงทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
2562 - 2563	- มีการกันแนวเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำส่งผลให้ทรัพยากรประมง กุ้ง ปู ปลา หาดทะเลท่าม่วงสมบูรณ์มากขึ้น และมีการผ่อนปรนกฎกติกาบางข้อเนื่องจากทรัพยากรสมบูรณ์ เช่น ให้มีการรุน กุ้งเคยได้ หาดหอยได้โดยใช้มือ และเก็บหาสำหรับบริโภคในครอบครัวเท่านั้น
ปัจจุบัน	- จัดเวทีประชาคมทั้งชุมชน มีมติร่วมกันให้ขยายเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำจากเดิม 100 ไร่ เป็น 500 ไร่ เพื่อเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน และที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำนานาชนิด และอนุรักษ์ดอนหอยที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

จากตารางที่ 1 เหตุการณ์การจัดการทรัพยากรประมงทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และการสนทนากลุ่มเพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมกันในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ จนนำไปสู่การจัดการเศรษฐกิจสีน้ำเงิน สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ด้านสังคม การรวมตัวเป็นกลุ่มประมงท้องถิ่นและกลุ่มองค์กรชุมชนชายฝั่งเพื่อเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย

1.1 วิธีชุมชนประมงชายฝั่ง คือ การประกอบอาชีพโดยอาศัยฐานทรัพยากรประมงทรัพยากรชายฝั่งเป็นหลัก ประมงพื้นบ้านบ้านปากน้ำท่าม่วง แบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ 1) ชาวประมงพื้นบ้านที่มีเรือและเครื่องมือในการทำประมง 2) ชาวประมงพื้นบ้านที่ไม่มีเรือแต่มีเครื่องมือในการทำประมงก็จะนำเครื่องมือไปออกกับกลุ่มที่มีเรือและใช้แรงงานร่วมสำหรับกลุ่มนี้ชุมชนประมงพื้นบ้านเรียกว่า การต่อหู (เป็นการนำเครื่องมือประมงไปผูกเพิ่มจากเครื่องมือของเจ้าของเรือ) และ 3) กลุ่มชาวประมงพื้นบ้านที่ไม่มีทั้งเรือและเครื่องมือทำการประมงกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่รับจ้างใช้แรงงานประมง ส่วนแบ่งแรงงานอาจจะเป็นค่าจ้างรายวันตามที่ตกลงหรือเปอร์เซ็นต์จากการขายผลผลิตประมงจากการเก็บหาตามที่ตกลงกับเจ้าของเรือ

1.2 การมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรประมงทรัพยากรชายฝั่ง คือ การรวมกลุ่มเป็นองค์กรชุมชนประมงชายฝั่งที่เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรประมงทรัพยากรชายฝั่ง ซึ่งทุกกิจกรรมในชุมชน ทั้งการทำบ้านปลา ธนาคารปูม้า และทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ล้วนเกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหาในชุมชน กำหนดกิจกรรมฟื้นฟูทรัพยากรประมง การลงมือปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล และมีประมงพื้นบ้านเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครพิทักษ์ทะเล (อสทล) ของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีภาระกิจดูแลอนุรักษ์ พื้นฟู และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับการสนทนากลุ่ม, เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2564 สรุปได้ว่า “กลุ่มผู้หญิงที่ไม่ได้ออกทำการประมงก็จะเก็บหาทรัพยากรประมงทรัพยากรชายฝั่งจากริมชายฝั่ง ได้แก่ เก็บหอยขาว หอยตลับ หอยเสียบ และตกปลาริมชายฝั่ง ส่วนการร่วมมือในการดูแลทรัพยากรนั้นมีการทำงานระหว่างภาคประชาชนกับหน่วยงานภาครัฐ เราร่วมกันอนุรักษ์ พื้นฟูทรัพยากร และสนับสนุนการทำงานเป็นอย่างดี ” (การสนทนากลุ่ม, 2564)

2. ด้านความมั่นคงของทรัพยากร มีการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมร่วมกัน ได้แก่ แกนนำประมงพื้นบ้าน สมาชิกในชุมชน และภาคีเครือข่าย โดยใช้กิจกรรมและโครงการที่สอดคล้องกับบริและฐานทรัพยากรในชุมชน เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรประมงทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ประกอบด้วย

2.1 การฟื้นฟูทรัพยากรประมงทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งคือ บ้านปากน้ำท่าม่วง มีป่าชายหาด จำนวน 1,700 ไร่ จัดตั้งแหล่งเรียนรู้ฐานทรัพยากรประมงทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และการได้รับสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในเรื่องงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์

2.2 บ้านปลา คือ สมาชิกกลุ่มประมงพื้นบ้านใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ได้แก่ การออกแรงช่วยทำ ร่วมคิดออกแบบบ้านปลา บริจาควัสดุ และบริจาคงบประมาณ เพื่ออนุรักษ์พันธุ์ปลาและสัตว์ทะเลอื่น ๆ ให้มีความสมบูรณ์

2.3 ธนาคารปูม้า คือ พี่น้องประมงพื้นบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการบริจาคปูไข่ ผานอกกระดองให้ธนาคารปูม้า ทำให้ปูม้ามีความอุดมสมบูรณ์

2.4 เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ คือ ประมงพื้นบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง โดยการร่วมกันกันแนวเขตด้วยไม้ไผ่ จำนวน 500 ไร่ เป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ เพื่อเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน และอนุรักษ์ดอนหอยที่มีหอยเกิดเองตามธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับการสนทนากลุ่ม, เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2564 สรุปได้ว่า “ทางชุมชนก็มีการประชาสัมพันธ์ชาวบ้านทั้งภายในและภายนอกชุมชน มาจับหอยก็ด้วยมือเปล่า ไม่มีการใช้อุปกรณ์ใด ๆ ที่ ผ่านมาได้เปิดแปลงหอยไปแล้วช่วงเดือนกรกฎาคมถึงสิงหาคมของทุกปี (ช่วงก่อนมรสุม) เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้ชาวบ้านเป็นอย่างมาก” (การสนทนากลุ่ม, 2564)

3. ด้านเศรษฐกิจ เปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถจัดการกลุ่มทางด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะกลุ่มแปรรูปสัตว์น้ำเป็นการเพิ่มมูลค่าของสัตว์น้ำ และกลุ่มการท่องเที่ยว ประกอบด้วย

3.1 การจับสัตว์น้ำ คือ ส่วนแรกสำหรับบริโภคในครัวเรือน และส่วนที่สองจำหน่ายให้ผู้บริโภคโดยตรง และจำหน่ายให้ผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าประมงภายในหมู่บ้าน

3.2 การขายสัตว์น้ำ คือ การเก็บหาทรัพยากรประมงและทรัพยากรทางทะเล และชายฝั่ง มีวิธีการจัดการ ได้แก่ ผลผลิตสัตว์น้ำที่ไม่ได้ขนาด หรือไม่เป็นที่ต้องการของตลาด นำมาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าสัตว์น้ำและสร้างรายได้ เช่น ปลาแห้ง ปลาเค็ม และทำกะปิ โดยสตรีในชุมชน

3.3 การท่องเที่ยว คือ ร่วมกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวของชุมชน มี 8 เส้นทาง ซึ่งเส้นทางทั้งหมดเกิดการร่วมกันคิดร่วมกันวางแผนร่วมกันของสมาชิกในชุมชนที่อยู่บนฐานการจัดการทรัพยากรที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแล อนุรักษ์ ปันฟูและใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับการสนทนากลุ่ม, เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2564 สรุปได้ว่า “การจัดการเศรษฐกิจของประมงพื้นบ้านบ้านปากน้ำท่าม่วงมีความสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจของกลุ่มประมงพื้นบ้านที่มีกระบวนการจัดการที่ยั่งยืน ได้แก่ การใช้เครื่องมือประมงจับสัตว์น้ำ การอนุรักษ์พันธุ์ทรัพยากรประมง ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีความต่อเนื่องจากการจับสัตว์น้ำ ได้แก่ การจับสัตว์น้ำมาแล้วขายไป การแปรรูปสัตว์น้ำเพื่อเพิ่มมูลค่า และการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทรัพยากรประมง ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง อย่างชัดเจนและนี่คือการจัดการเศรษฐกิจสีน้ำเงินของประมงพื้นบ้านบ้านปากน้ำท่าม่วง” (การสนทนากลุ่ม, 2564)

อภิปรายผล

การศึกษาบริบทชุมชนบ้านปากน้ำท่าม่วง ตำบลวัง อำเภอนาทม จังหวัดสุราษฎร์ธานี สภาพภูมิศาสตร์ของพื้นที่บ้านปากน้ำท่าม่วงเป็นชุมชนชายฝั่ง ชาวบ้านจึงประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน โดยบริบทชุมชนแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสังคม ทำประมงเพื่อการยังชีพ ได้ผลผลิตสัตว์น้ำกุ้ง ปู ปลา แต่ละครั้งก็นำไปแลกเปลี่ยนกับพี่น้องพื้นที่ใกล้เคียงเป็นวิถีชุมชนชายฝั่งทะเล มีการพึ่งพาและใช้ทรัพยากรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีความเอื้ออาทรและความผูกพัน “ระบบเครือญาติ” เครื่องมือประมงที่ใช้กันในพื้นที่ จะเป็นเครื่องมือประมงอย่างง่าย ๆ ประดิษฐ์ขึ้นจากภูมิปัญญา 2) ด้านทรัพยากร เป็นแหล่งอาหารและแหล่งท่องเที่ยวในการหารายได้แก่ชุมชน ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของคนในชุมชน รวมถึงเป็นที่อยู่ที่หลบภัยและที่ขยายพันธุ์ของสัตว์น้ำ และ 3) ด้านเศรษฐกิจ มีการจัดการทรัพยากรออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนแรกเป็นการบริโภคในครัวเรือน และส่วนที่สองเป็นการจำหน่ายโดยตรงให้กับผู้บริโภคและจำหน่ายให้ผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าประมงภายในหมู่บ้าน นอกจากนี้ สัตว์น้ำที่ไม่ได้ขนาดหรือไม่เป็นที่ต้องการของตลาด ชาวบ้านจะนำมารูปรูผลผลิตสัตว์น้ำเพื่อเพิ่มมูลค่า เช่น การทำกะปิ การทำปลาเค็ม และปลาแห้ง และสร้างรายได้บนฐานของทรัพยากรอย่างเหมาะสม ดังที่ จิราพร โชติพานิช ได้ศึกษาเรื่องการจัดถิ่นฐานของชุมชนที่สัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชายฝั่ง กล่าวว่า การตั้งถิ่นฐานของชุมชนสัมพันธ์กับลักษณะภูมินิเวศและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชายฝั่งสำหรับการประกอบอาชีพประมง และมีวิวัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานการใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละยุคสมัยนำมาซึ่งความเสื่อมโทรมของทรัพยากรชายฝั่ง เนื่องจากวิถีความสัมพันธ์การผลิตและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรทำให้เกิดการก่อตัวของชุมชนในการเข้ามาจับบ่อบำบัดจัดการทรัพยากรในรูปแบบต่าง ๆ ภายใต้การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ นำไปสู่การจัดการทรัพยากรของชุมชนที่เป็นระบบ เป็นรูปธรรมคือ 1) การสร้างจิตสำนึกให้กับสมาชิกของชุมชนและบุคคลภายนอกในการอนุรักษ์หวงแหนทรัพยากร และเห็นความสำคัญของทรัพยากรที่มีต่อมรดกมนุษย์ 2) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนและบุคคลภายนอกในการเฝ้าระวังสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สุ่มเสี่ยงต่อความเสียหายของทรัพยากรชายฝั่ง 3) การอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งในรูปแบบต่าง ๆ ในส่วนของกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชายเลนตามแนวทางของชุมชนเป็นไปในลักษณะการปลูกทดแทนในส่วนที่โดนทำลายไปแล้วหรือเสื่อมโทรม และ 4) การกำหนดเขตอนุรักษ์และเขตควบคุมการทำประมงผิดกฎหมายทำลายล้าง ซึ่งการจัดการทรัพยากรชายฝั่งของชุมชนจำเป็นต้องให้ภาครัฐมีส่วนร่วม โดยการให้ความรู้ ส่งเสริม สนับสนุนการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรตลอดจนการเฝ้าระวังและฟื้นฟู และการใช้กฎหมายเป็นจัดการทรัพยากรชายฝั่งในแนวทางของการบังคับใช้ตามความเหมาะสม (จิราพร โชติพานิช, 2555)

จากผลการศึกษาการจัดการเศรษฐกิจสีน้ำเงินในพื้นที่บ้านปากน้ำท่าม่วง ตำบลวัง อำเภอนาทม จังหวัดสุราษฎร์ธานี บ้านปากน้ำท่าม่วง เป็นชุมชนประมงชายฝั่งมีความ

สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน ภายใต้มิติความยั่งยืน ประกอบด้วย 1) ด้านสังคม การรวมตัวเป็นกลุ่มประมงท้องถิ่นและกลุ่มองค์กรชุมชนชายฝั่งเพื่อเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย วิถีชุมชนประมงชายฝั่งและการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรประมงทรัพยากรชายฝั่ง ได้แก่ บ้านปลา ธนาคารปูม้า และทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ 2) ด้านความมั่นคงของทรัพยากร มีการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมร่วมกัน โดยแกนนำประมงพื้นบ้าน สมาชิกในชุมชน และภาคีเครือข่าย ขับเคลื่อนโดยใช้กิจกรรมและโครงการที่สอดคล้องกับฐานทรัพยากรในชุมชน เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร ประกอบด้วย การฟื้นฟูทรัพยากรโดยจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ฐานทรัพยากรประมงทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และการได้รับสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในเรื่องงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ การทำบ้านปลาร่วมคิดออกแบบบ้านปลา บริจาควัสดุและงบประมาณ กรตั้งธนาคารปูม้าร่วมกันบริจาคปูไข่ผ่านออกกระต่องให้ธนาคารปูม้า และจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ โดยร่วมกันกันแนวเขตด้วยไม้ไผ่เป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำเพื่อเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน และอนุรักษ์ดอนหอยที่มีหอยเกิดเองตามธรรมชาติ และ3) ด้านเศรษฐกิจ การรวมกลุ่มทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อเพิ่มมูลค่าของสัตว์น้ำและรายได้ให้กับคนในชุมชน รวมถึงกลุ่มการท่องเที่ยว ประกอบด้วย การจับสัตว์น้ำที่นำมาบริโภคในครัวเรือนและจำหน่ายให้ผู้ประกอบการ การขายสัตว์น้ำ วิธีการจัดการ ได้แก่ ผลผลิตสัตว์น้ำที่ไม่ได้ขนาด หรือไม่เป็นที่ต้องการของตลาดนำมาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าสัตว์น้ำและสร้างรายได้ เช่น ปลาแห้ง ปลาเค็ม และทำกะปิ โดยสตรีในชุมชน และการท่องเที่ยว ร่วมกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวของชุมชนบนฐานการจัดการทรัพยากรในการดูแล อนุรักษ์ ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืน ดังเช่น กรณีการ นาคฤทธิ์ กล่าวถึง การจัดการทรัพยากรของชุมชนได้อย่างเป็นระบบและรูปธรรม โดยจัดตั้ง“ธนาคารปูม้า” ชาวประมงพื้นบ้านดำรงชีวิตโดยการพึ่งพาทรัพยากรประมงชายฝั่งเป็นหลัก เนื่องจากชาวบ้านประกอบอาชีพประมงจึงมีความจำเป็นในการใช้ทรัพยากรประมงชายฝั่งทรัพยากรประมงชายฝั่งที่ชาวประมงใช้ประโยชน์มากที่สุดคือ “ปูม้า” เมื่อมีการใช้ทรัพยากรร่วมกันจึงต้องมีการบริหารจัดการเพื่อให้มีความสอดคล้องกับจำนวนเรือที่เพิ่มมากขึ้น ดังนั้น การจัดตั้ง “ธนาคารปูม้า” เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง มีกระบวนการจัดการและกิจกรรมการจัดการที่เป็นระบบขั้นตอนเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของธนาคารปูม้า โดยการใช้แนวคิดเรื่องกระบวนการจัดแนวความคิดการจัดการร่วม หลักและแนวคิดในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ แนวคิดชุมชนกับการจัดการทรัพยากรประมง โดยให้สิทธิชุมชนเป็นผู้จัดการทรัพยากรของตนเอง พร้อมทั้งเกิดจิตสำนึกในการรักษาหวงแหนทรัพยากรเพื่อให้เกิดความยั่งยืน (กรณีการ นาคฤทธิ์, 2558)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

บริบทชุมชนบ้านปากน้ำท่าม่วง ตำบลวัง อำเภอกำแพง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยบริบทชุมชนแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสังคม ทำประมงเพื่อการยังชีพ ได้ผลผลิตสัตว์

น้ำกุ้ง ปู ปลา แต่ละครั้งก็นำไปแลกเปลี่ยนกับพี่น้องพื้นที่ใกล้เคียงเป็นวิถีชุมชนชายฝั่งทะเล มีการพึ่งพาและใช้ทรัพยากรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีความเอื้ออาทรและมีความผูกพัน “ระบบเครือญาติ” เครื่องมือประมงที่ใช้กันในพื้นที่ จะเป็นเครื่องมือประมงอย่างง่าย ๆ ประดิษฐ์ขึ้นจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น สวิง โป๊ะ ลอบปลา และเป็นเครื่องมือดักจับสัตว์น้ำ ใช้ทำการประมงในพื้นที่ริมฝั่ง ประกอบด้วย อวนปลา การทอดแหปลา และตกปลา 2) ด้านทรัพยากร เป็นแหล่งอาหารและแหล่งท่องเที่ยวในการหารายให้แก่ชุมชน ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของคนในชุมชน รวมถึงเป็นที่อยู่อาศัยและที่ขยายพันธุ์ของสัตว์น้ำ และ 3) ด้านเศรษฐกิจ มีการจัดการทรัพยากรออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนแรกเป็นการบริโภคในครัวเรือน และส่วนที่สองเป็นการจำหน่ายโดยตรงให้กับผู้บริโภคและจำหน่ายให้ผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าประมงภายในหมู่บ้าน นอกจากนี้ สัตว์น้ำที่ไม่ได้ขนาด หรือไม่เป็นที่ต้องการของตลาด ชาวบ้านจะนำมากลั่นแปรรูปผลผลิตสัตว์น้ำเพื่อเพิ่มมูลค่า เช่น การทำกะปิ การทำปลาเค็ม และปลาแห้ง และสร้างรายได้บนฐานของทรัพยากรอย่างเหมาะสม สมดุล และยั่งยืน การจัดการเศรษฐกิจสีน้ำเงินโดยการมีส่วนร่วมของประมงพื้นบ้านบ้านปากน้ำท่าม่วง ตำบลวัง อำเภอนาทม จังหวัดตราดธานี ได้แก่ ด้านสังคมการรวมตัวเป็นกลุ่มประมงท้องถิ่นและกลุ่มองค์กรชุมชนชายฝั่งเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ด้านความมั่นคงของทรัพยากรประมงทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งและระบบนิเวศ เพื่อความสมบูรณ์ของทรัพยากรและระบบนิเวศชุมชนบ้านปากน้ำท่าม่วงได้จัดทำบ้านปลา ธนาคารปู เขตอนุรักษ์สัตว์น้ำวัยอ่อน และการปล่อยพันธุ์ปลากะพงและลูกปูม้าเป็นต้น และด้านเศรษฐกิจ การทำการประมง การจับสัตว์น้ำ การแปรรูปและการจำหน่ายสัตว์น้ำ และการท่องเที่ยว สะท้อนให้เห็นว่าพี่น้องประมงพื้นบ้านบ้านปากน้ำท่าม่วง ได้มีการนำแนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน มาปรับใช้ในการจัดการทรัพยากรประมงและทรัพยากรชายฝั่งทั้ง 3 ด้านควบคู่กันอย่างเป็นระบบ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายคือ ควรมีการกำหนดมาตรการในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลให้อยู่ในภาวะที่เหมาะสม และสามารถประกอบอาชีพได้อย่างยั่งยืน โดยการมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายของชุมชนประมงท้องถิ่น และกำหนดเป็นนโยบาย แผนยุทธศาสตร์เขตประมงท้องถิ่นให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อการบริหารจัดการที่เป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปคือ ควรมีการพัฒนาชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับการสร้างเศรษฐกิจสีน้ำเงินชุมชนประมงพื้นบ้านเพื่อเป็นแบบอย่างการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ชุมชนประมงพื้นบ้านที่มีบริบทและระบบนิเวศใกล้เคียงกัน

เอกสารอ้างอิง

กรรณิการ์ นาคฤทธิ. (2558). การศึกษารูปแบบการจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งของชุมชนประมงพื้นบ้าน กรณีศึกษา ธนาคารปูม้า ชุมชนคลอง อบต.หมู่ที่ 4 ตำบลบางแก้ว

- อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี. ใน สารนิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- การสนทนากลุ่ม. (24 มีนาคม 2564). เรื่องการจัดการเศรษฐกิจสีน้ำเงินโดยการมีส่วนร่วมของประมงพื้นบ้าน บ้านปากน้ำท่าม่วง ตำบลวัง อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (ปิยนุช พรหมจันทร์, ผู้สัมภาษณ์)
- คณะอนุกรรมการจัดการความรู้เพื่อผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล. (2564). อาณาเขตทางทะเล. เรียกใช้เมื่อ 9 มกราคม 2564 จาก <http://www.mkh.in.th/index.php/2010-03-22-18-01-39>
- จิราพร โชติพานิช. (2555). การจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนกรณีศึกษา ชุมชนปากันเคย ตำบลต๋ายหยงโป อำเภอเมือง จังหวัดสตูล. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- เจ้าหน้าที่ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนที่ 14 (ท่าฉาง). (24 มีนาคม 2564). เรื่องการจัดการเศรษฐกิจสีน้ำเงินโดยการมีส่วนร่วมของประมงพื้นบ้าน บ้านปากน้ำท่าม่วง ตำบลวัง อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (ปิยนุช พรหมจันทร์, ผู้สัมภาษณ์)
- ดวงพร อุไรวรรณ. (2561). แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินกับผลประโยชน์แห่งชาติทางท้องทะเลของประเทศไทย. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์, 4(2), 1-13.
- ธนิศ โสรัตน์. (2560). เศรษฐกิจสีคราม: ผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล. ใน คณะรัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิรมล สุธรรมกิจ และอนิณ อรุณเรืองสวัสดิ์. (2561). โครงการศึกษาแนวโน้มของการพัฒนาจังหวัดชายฝั่งทะเลของประเทศไทยเพื่อเข้าสู่เศรษฐกิจสีน้ำเงิน. ใน รายงานการวิจัยทุนสนับสนุนโครงการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาการพิมพ์.
- ประมงพื้นบ้านคนที่ 1. (24 มีนาคม 2564). เรื่องการจัดการเศรษฐกิจสีน้ำเงินโดยการมีส่วนร่วมของประมงพื้นบ้าน บ้านปากน้ำท่าม่วง ตำบลวัง อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (ปิยนุช พรหมจันทร์, ผู้สัมภาษณ์)
- ประมงพื้นบ้านคนที่ 2. (24 มีนาคม 2564). เรื่องการจัดการเศรษฐกิจสีน้ำเงินโดยการมีส่วนร่วมของประมงพื้นบ้าน บ้านปากน้ำท่าม่วง ตำบลวัง อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (ปิยนุช พรหมจันทร์, ผู้สัมภาษณ์)
- ปทุมทริกา เรืองฤทธิ์. (2564). รายงานสัมมนานานาชาติ Blue Economy Forum. เรียกใช้เมื่อ 9 มกราคม 2564 จาก <https://thaipublica.org/2017/11/blue-economy>

- สารัตน์ เกื่อนสุวรรณ และณัฐพัชร อัครกิตติทัศน์. (2559). ผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเลกับความมั่นคงของประเทศ. วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 7(2), 31-36.
- สุเทพ สิงห์หาพะ. (2560). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในมุมมองของผู้ประกอบการท่องเที่ยวและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตำบลกมล อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์, 3(2), 127-136.
- Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing (5th ed.). New York: Harper Collins. Publishers.